(สำเนา)

ประกาศกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
เรื่อง รายชื่อผู้ได้รับการคัดเลือกให้เข้ารับการประเมินผลงาน
เพื่อเลื่อนขึ้นแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งประเภทวิชาการ ระดับเชี่ยวชาญ
ในสังกัดกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก

ตามที่กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ได้ดำเนินการรับสมัครคัดเลือกข้าราชการพลเรือนสามัญเพื่อเลื่อนขึ้นแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งในระดับที่สูงขึ้น ตำแหน่งประเภทวิชาการ ระดับเชี่ยวชาญ สังกัดกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก จำนวน ๑ อัตรา โดยเปิดรับสมัครตั้งแต่วันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๖๗ ถึงวันที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๖๘ นั้น

คณะกรรมการประเมินบุคคลฯ ได้ดำเนินการประเมินบุคคลตามหลักเกณฑ์ วิธีการที่กำหนดไว้ในประกาศดังกล่าวเรียบร้อยแล้ว จึงประกาศรายชื่อผู้ได้รับการคัดเลือกให้เข้ารับการประเมินผลงาน เพื่อเลื่อนขึ้นแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งประเภทวิชาการ ระดับเชี่ยวชาญ ในสังกัดกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก จำนวน ๑ ราย ดังรายชื่อผู้ได้รับการคัดเลือกแนบท้ายประกาศนี้ ทั้งนี้ ให้ผู้ได้รับการคัดเลือกส่งผลงานภายใน ๖ เดือน นับตั้งแต่วันที่ประกาศรายชื่อ และขยายระยะเวลาการส่งผลงานได้อีกไม่เกิน ๓ เดือน นับถัดจากวันที่ครบกำหนด

อนึ่ง ในการประเมินบุคคลหากได้ตรวจสอบ หรือมีผู้ทักท้วงและได้ตรวจสอบแล้วพบว่าข้าราชการผู้ขอประเมินผู้ใดแจ้งข้อมูลอันเป็นเท็จ ให้ดำเนินการรายงานผลการตรวจสอบต่อผู้มีอำนาจสั่งบรรจุตามมาตรา ๕๗ ทราบ เพื่อดำเนินการระงับ หรือยกเลิกการประเมิน พร้อมกับพิจารณาดำเนินการทางวินัยแก่ผู้นั้นและผู้ที่เกี่ยวข้องตามควรแก่กรณีต่อไป แต่ถ้าตรวจสอบแล้วพบว่า ผู้ทักท้วงมีเจตนากลั่นแกล้งหรือเจตนาแจ้งข้อความอันเป็นเท็จ ให้รายงานต่อผู้มีอำนาจสั่งบรรจุตามมาตรา ๕๗ เพื่อดำเนินการทางวินัยกับผู้ทักท้วงต่อไป หากผู้ใดประสงค์จะทักท้วง ให้ทักท้วงเป็นลายลักษณ์อักษรและลงลายมือชื่อในการทักท้วงภายใน ๓๐ วัน นับตั้งแต่วันที่ประกาศนี้

ประกาศ ณ วันที่ ๒๙ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๘

(ลงชื่อ) สมฤกษ์ จึงสมาน
(นายสมฤกษ์ จึงสมาน)
อธิบดีกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก

สำเนาถูกต้อง

(นางมณีรัตน์ บุญเจริญ)
นักทรัพยากรบุคคลชำนาญการพิเศษ สำนักงานเลขานุการกรม
กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
วันที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๖๘

รายชื่อผู้ได้รับการคัดเลือกให้เข้ารับการประเมินผลงานเพื่อเลื่อนขึ้นแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งประเภทวิชาการ ระดับเชี่ยวชาญ
แนบท้ายประกาศกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ลงวันที่ ๒๙ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๘

ลำดับที่	ผู้ได้รับการคัดเลือก		ประเมินเพื่อแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง		ผลงานที่จะส่งประเมิน (ผลงานที่ผ่านมา)
	ชื่อ - สกุล / ตำแหน่ง	ตำแหน่งเลขที่	ตำแหน่ง / สังกัด	ตำแหน่งเลขที่	
๑	นางสาวดวงแก้ว ปัญญาภู เภสัชกร (ด้านเภสัชสาธารณสุข) ชำนาญการพิเศษ โรงพยาบาลการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ผสมผสาน สถาบันการแพทย์แผนไทย กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก	๒๖๓	เภสัชกร (ด้านเภสัชสาธารณสุข) เชี่ยวชาญ กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก	๖	**ชื่อผลงาน ๑.** การพัฒนาหลักฐานเชิงประจักษ์ของตำรับอาหารจากสมุนไพรไทยเพื่อใช้ส่งเสริมและป้องกันโรคในสถานการณ์โรคโควิด ๑๙ ระบาด : กรณีแกงเลียง **สัดส่วนของผลงาน** ๗๐% **รายชื่อผู้ร่วมจัดทำผลงาน** ๑. นายอาณัฐชัย ม้ายอุเทศ ๑๐% ๒. นางสาวปัทมวรรณ โลมะรัตน์ ๑๐% ๓. นายภัทรวิทย์ รักษ์ทอง ๕% ๔. นางสาวพิชชากร จันทรางกูร ๕% **ชื่อผลงาน ๒.** การพัฒนาวิชาการด้านสมุนไพร การแพทย์แผนไทย และการแพทย์ทางเลือก รองรับสถานการณ์การระบาด และหลังการระบาดของโรคโควิด ๑๙ **สัดส่วนของผลงาน** ๗๐% **รายชื่อผู้ร่วมจัดทำผลงาน** ๑. นางวัชราภรณ์ นิลเพ็ชร์ ๑๕% ๒. นางสาวนิตาภา อินชัย ๑๐% ๓. นางสาวธัญลักษณ์ พลอยงาม ๕% **ชื่อผลงาน ๓.** การวิเคราะห์ระบบงานด้านสมุนไพร การแพทย์แผนไทย และการแพทย์ทางเลือก ของกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกที่ผ่านมา และข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อพัฒนาต่อยอดในทศวรรษที่ ๓ **สัดส่วนของผลงาน** ๑๐๐% **รายชื่อผู้ร่วมจัดทำผลงาน** - **ข้อเสนอแนวคิดเพื่อพัฒนางาน** การพัฒนาสารออกฤทธิ์ทางเภสัชกรรมและสารช่วยทางเภสัชกรรมจากพืชสมุนไพรไทยเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและเสริมความมั่งคงทางยาของประเทศ

เค้าโครงผลงานที่จะส่งเข้ารับการประเมินผลงาน
(เรื่องที่ ๑)

๑. **เรื่อง** การพัฒนาหลักฐานเชิงประจักษ์ของตำรับอาหารจากสมุนไพรไทยเพื่อใช้ส่งเสริมและป้องกันโรคในสถานการณ์โรคโควิด-๑๙ ระบาด : กรณีแกงเลียง

๒. **ระยะเวลาที่ดำเนินการ** มกราคม ๒๕๖๓ – กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๖

๓. **ความชำนาญงาน หรือความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ที่ใช้ในการปฏิบัติงาน**

เภสัชกรชำนาญการพิเศษ วุฒิการศึกษา ระดับ วิทยาศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต (เภสัชศาสตร์) และมีประสบการณ์เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย บริหารงานโครงการระดับชาติที่เกิดผลกระทบสูง ไม่น้อยกว่า ๕ เรื่อง ดังนี้

ชื่อโครงการวิจัย	ปีที่ได้รับงบประมาณ	งบประมาณ (บาท)
๑. โครงการประเมินผลและความปลอดภัยของการรักษาแผลผู้ป่วยเบาหวานที่เป็นแผลเรื้อรังด้วยตำรับยาสมุนไพร (เหลืองสุราษฎร์) (วช.)	๒๕๕๘-๒๕๕๙	๒,๕๐๐,๐๐๐
๒. โครงการศึกษาประสิทธิผลและความปลอดภัยของตำรับยาสมุนไพร (ศิลาจารึกวัดโพธิ์) ในการรักษาผู้ป่วยโรคเบาหวาน (ปฐวี อาโป วาโย และยาขาว) (วช.)	๒๕๕๘-๒๕๕๙	๒,๒๐๐,๐๐๐
๓. โครงการวิเคราะห์องค์ประกอบตำรับยาสมุนไพรในศิลาจารึกวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร (วัดโพธิ์) ระยะที่สอง ภายใต้การพัฒนาระบบสารสนเทศองค์ความรู้ดิจิทัลภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยของประเทศไทย (กองทุนภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยฯ)	๒๕๖๔	๔๐๐,๐๐๐
๔. การพัฒนาสารสกัดมาตรฐานของสูตรตำรับอาหารไทยเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของระบบภูมิคุ้มกัน (สวก.)	๒๕๖๕	๒,๐๐๐,๐๐๐
๕. การศึกษาเปรียบเทียบความคุ้มค่าของการสกัดฟ้าทะลายโจรด้วยเทคโนโลยีสีเขียว และการควบคุมมาตรฐานสารสกัดฟ้าทะลายโจร (สวก.)	๒๕๖๖	๗๑๙,๕๕๐

นอกจากนี้ มีผลงานตีพิมพ์ในวารสารระดับชาติและนานาชาติ ๑๐ ฉบับ นำเสนอผลงานในเวทีระดับชาติและนานาชาติ ๑๐ เรื่อง และผลิตคู่มือตำราเพื่อใช้อ้างอิงและสร้างความรอบรู้ ๑๘ เล่ม

๔. สรุปสาระสำคัญ ขั้นตอนการดำเนินการ และเป้าหมายของงาน

๔.๑ สรุปสาระสำคัญ

ประเทศไทยมีการใช้อาหารเป็นยามาอย่างยาวนาน ในรูปแบบของการนำสมุนไพรและเครื่องเทศมาประกอบเป็นเครื่องแกงในอาหารตำรับต่าง ๆ ปัจจุบันนักวิจัยจากทั้งในและต่างประเทศมีความสนใจนำสมุนไพรชนิดต่าง ๆ มาพัฒนาเพื่อใช้ประโยชน์ทางการแพทย์ทั้งในรูปแบบของยาใหม่

เพื่อใช้ในการรักษาและบรรเทาความเจ็บป่วยรูปแบบต่าง ๆ รวมทั้งการใช้เป็นผลิตภัณฑ์สมุนไพร ที่มีส่วนช่วยในด้านการส่งเสริมและป้องกันโรค และการบำบัดรักษา ทั้งโรคติดเชื้อและโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง ทั้งนี้ ประเทศไทยตั้งอยู่ในเขตภูมิอากาศแบบร้อนชื้น ที่เอื้ออำนวยให้เกิดความหลากหลายทางชีวภาพทั้งสายพันธุ์พืชและสัตว์ ซึ่งประเทศไทยได้ใช้ทรัพยากรเหล่านี้จนสั่งสมเป็นภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรรักษาโรคต่าง ๆ และประกอบเป็นอาหารเพื่อส่งเสริมและป้องกันโรคในรูปแบบของตำรับอาหารจากสมุนไพรไทยนานาชนิด ซึ่งองค์ความรู้ดังกล่าวมีการส่งต่อมาจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ จากข้อมูลที่พบว่าการศึกษาวิจัยที่อิงกับภูมิปัญญาที่ได้ส่งทอดกันมานั้นมีโอกาสประสบความสำเร็จในการวิจัยและสามารถนำไปต่อยอดเพื่อใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ได้มากกว่าการคิดค้นผลิตยาตามรูปแบบเดิมซึ่งใช้ระยะเวลาที่นานและมีอัตราการประสบความสำเร็จค่อนข้างน้อย ดังนั้น การพัฒนาหลักฐานเชิงประจักษ์เพื่อการใช้ประโยชน์ด้านการส่งเสริมและป้องกันโรคจากภูมิปัญญาตำรับอาหารไทยซึ่งมีสมุนไพรเป็นองค์ประกอบหลักนั้นจะเป็นประโยชน์ต่อประเทศไทยในระยะยาว โดยมีผลทำให้ประชาชนมีความรู้เกี่ยวกับอาหารที่มีประโยชน์ ส่งผลให้สุขภาพแข็งแรง ลดการเจ็บป่วยรุนแรง อาทิ มะเร็ง โรคหัวใจและหลอดเลือด รวมทั้งโรคติดเชื้อต่าง ๆ ได้ การดำเนินการนี้เป็นแนวทางหนึ่งในการช่วยแก้ไขปัญหาด้านสาธารณสุขของประเทศ นอกจากนี้ การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรไทยให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่สามารถส่งออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศ สามารถสร้างเศรษฐกิจ เพิ่มรายได้ให้กับประเทศ ลดการพึ่งพาผลิตภัณฑ์จากต่างประเทศ และก่อให้เกิดการกระจายรายได้ไปสู่ภาคการเกษตรอันจะเป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศได้อีกทางหนึ่งด้วย

สำหรับตำรับอาหารไทยที่คณะผู้วิจัยเล็งเห็นว่ามีศักยภาพในการวิจัยและพัฒนาในครั้งนี้ ได้แก่ แกงเลียง ซึ่งประกอบไปด้วยสมุนไพรหลายชนิด มีการใช้ประโยชน์ตามภูมิปัญญาในด้านการส่งเสริมและป้องกันโรคมายาวนาน ซึ่งสมุนไพรในตำรับแกงเลียงบางชนิดได้รับการศึกษาวิจัยมาก่อนหน้านี้ว่ามีฤทธิ์ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานหรือกระตุ้นการทำงานของระบบภูมิคุ้มกัน โดยมีอ้างอิงไว้ในคู่มือ “อาหารเสริมภูมิคุ้มกันต้าน COVID-๑๙ สำหรับผู้สูงอายุ” ของสำนักโภชนาการ กรมอนามัย และคู่มือ “อาหารสมุนไพรเสริมภูมิคุ้มกันในภาวะที่มีการระบาดของโควิด-๑๙” ของกลุ่มงานเภสัชกรรม และกลุ่มงานการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร และจากหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ พบว่า พริกไทย (*Piper nigrum* L.) สามารถเพิ่มการทำงานของภูมิคุ้มกันและมีฤทธิ์ต้านมะเร็ง และหอมแดง (*Allium ascalonicum* L.) มีฤทธิ์ลดการอักเสบและต้านมะเร็งในหลอดทดลอง กระชาย (*Boesenbergia rotunda* (L.) Mansf.) มีฤทธิ์ต้านจุลชีพก่อโรคหลายชนิด รวมทั้งเชื้อ SARS-CoV-๒ ที่เป็นสาเหตุของโรคโควิด-๑๙ ด้วย ทั้งนี้ แกงเลียงเป็นแกงไทยโบราณที่มีกลิ่นหอมและรสชาติเป็นเอกลักษณ์ จัดเป็นอาหารที่ดีต่อสุขภาพ เนื่องจากประกอบด้วยผักหลายชนิด อาทิ ฟักทอง บวบ น้ำเต้าอ่อน ตำลึง หัวปลี ใบแมงลัก พริกไทย กระชาย และหอมแดง ตามภูมิปัญญาไทยแนะนำให้หญิงหลังคลอดรับประทานแกงเลียงด้วยเชื่อว่าจะเพิ่มปริมาณน้ำนม นอกจากนี้ ยังปรุง

ด้วย กะปิ กุ้งแห้ง น้ำปลา และกุ้งสด หรือเนื้อสัตว์ จึงเป็นอาหารที่มีโปรตีนพอเหมาะ ให้พลังงานต่ำ แต่มีใยอาหารตลอดทั้งวิตามินและเกลือแร่สูง

แกงเลียงจัดเป็นอาหารสุขภาพที่มีรสเผ็ดร้อนจากพริกไทย ที่ช่วยกระตุ้นระบบย่อยอาหาร และช่วยให้ระบบไหลเวียนเลือดดีขึ้น เหมาะสำหรับผู้ที่ต้องการควบคุมน้ำหนัก ผู้ป่วยโรคเบาหวาน และผู้ป่วยโรคเรื้อรังที่ต้องการเสริมภูมิคุ้มกันโรค ปัจจุบันมีการศึกษาหลายฉบับที่รายงานสรรพคุณทางยาของแกงเลียงและสมุนไพรที่เป็นส่วนประกอบของแกงเลียง อย่างไรก็ตาม ยังไม่มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับฤทธิ์ที่เกี่ยวข้องกับภูมิคุ้มกัน และฤทธิ์ต้านการอักเสบ ดังนั้น การศึกษานี้จึงสนใจศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับฤทธิ์ทางชีวภาพที่เกี่ยวข้องกับภูมิคุ้มกันรวมทั้งฤทธิ์ต้านการอักเสบของตำรับแกงเลียง เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการต่อยอดการศึกษาวิจัยให้เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ที่มีข้อมูลหนักแน่นประกอบการส่งเสริมและป้องกันโรคของตำรับอาหารไทยต่อไป โดยวิธีการศึกษาในครั้งนี้ เน้นการศึกษาในระดับห้องปฏิบัติการเพื่อยืนยันประโยชน์ของเครื่องแกงเลียง ดังกล่าว

๔.๒ ขั้นตอน วิธีการดำเนินงาน วิธีการศึกษา

๑) ทบทวนวรรณกรรม ศึกษากลไกการทำงานของระบบภูมิคุ้มกัน และการเจ็บป่วยของร่างกาย

๒) รวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับตำรับอาหารจากสมุนไพรไทยที่มีบทบาทส่งเสริมและป้องกันโรค

๓) คัดเลือกตำรับอาหารที่มีศักยภาพที่เหมาะสำหรับการส่งเสริมการบริโภคในสถานการณ์ปัจจุบัน

๔) ศึกษาวิธีการศึกษาวิจัยที่สอดคล้องกับฤทธิ์ทางชีวภาพของสมุนไพรในตำรับ

๕) ทำการศึกษาฤทธิ์ทางชีวภาพของตำรับอาหารที่ได้รับการคัดเลือก คือตำรับแกงเลียง คือ ฤทธิ์ที่เกี่ยวข้องกับภูมิคุ้มกันและการต้านการอักเสบ โดย

- จัดหาพืชสมุนไพรที่เป็นส่วนประกอบของเครื่องแกงเลียง
- ทำการสกัดเครื่องแกงเลียงด้วยวิธีที่ใกล้เคียงกับการปรุงแกงเลียงดั้งเดิม
- การทดสอบความเป็นพิษของสารสกัดเครื่องแกงเลียง
- ศึกษาผลของสารสกัดเครื่องแกงเลียงต่อการเจริญเติบโตของเซลล์แมคโครฟาจ
- ทดสอบผลของสารสกัดเครื่องแกงเลียงต่อการแสดงออกของการทำงานของวิถีชีวโมเลกุล ที่มีผลต่อการอักเสบของร่างกาย

๖) วิเคราะห์ผลการศึกษาวิจัย และสรุปผลการศึกษาวิจัย

๗) เผยแพร่ผลการศึกษาวิจัย

๔.๓ เป้าหมายของงาน

ได้ข้อมูลเชิงวิทยาศาสตร์สำหรับการศึกษาต่อยอดเพื่อใช้เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์สำหรับการยืนยันประโยชน์ของอาหารไทย โดยเฉพาะแกงเลียง อย่างน้อย ๑ ฉบับ ทั้งนี้หวังให้เกิดความเชื่อมั่นต่ออาหารพื้นบ้านไทย ที่สามารถต่อยอดไปสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ และใช้เป็นข้อมูลสำหรับสร้างความรอบรู้แก่ประชาชนต่อไป

๕. ผลการดำเนินงาน ซึ่งเป็นผลสำเร็จของงาน (เชิงปริมาณ/คุณภาพ)

๕.๑ ได้เมนูอาหารสมุนไพรยอดนิยมจำนวน ๕๕ ตำรับ จากทำการประชุมร่วมกับสมาคมการค้าธุรกิจอาหาร และสมาคมผู้ประกอบการค้าอาหารจังหวัดนนทบุรี

๕.๒ ทราบกลุ่มสารประกอบที่สำคัญของตำรับแกงเลียง โดยนำสมุนไพรที่เป็นส่วนประกอบของแกงเลียงมาสกัดและทดสอบปริมาณของกลุ่มฟีนอลิก เฟลโวนอยด์ และฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระ ได้ผลการศึกษาวิจัยจำนวน ๑ ฉบับ

๕.๓ ได้นิพนธ์ต้นฉบับ เรื่อง "การศึกษาผลของสารสกัดเครื่องแกงเลียงที่เวลาสกัดต่างกันต่อการเจริญเติบโตของเซลล์แมคโครฟาจและผลต่อปริมาณของสารเหนี่ยวนำการอักเสบนิวเคลียร์แฟคเตอร์ แคปป้า บี" เผยแพร่แล้วในวารสารมาตรฐานระดับอาเซียน จำนวน ๑ ฉบับ

๖. การนำไปใช้ประโยชน์/ผลกระทบ

ผลจากการศึกษาวิจัย สามารถใช้เป็นข้อมูลสำหรับการต่อยอดเพื่อสร้างหลักฐานเชิงประจักษ์ สำหรับใช้อ้างอิงหรือยืนยันประโยชน์ของแกงเลียง อาทิ การใช้เป็นอาหารเสริมภูมิคุ้มกันในภาวะโรคระบาด เป็นอาหารที่เหมาะสำหรับผู้ที่มีน้ำหนักเกิน และ/หรือ ผู้ป่วยที่มีภาวะน้ำตาลในเลือดสูง รวมทั้งผู้ป่วยที่มีภาวะลำไส้แปรปรวน ซึ่งสามารถต่อยอดการศึกษาวิจัยทั้งในระดับสัตว์ทดลองและการศึกษาวิจัยในคน รวมทั้งสามารถพัฒนาเป็นนวัตกรรมผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรจำหน่าย เช่น ส่วนผสมเชิงฟังก์ชั่น เช่น ใช้ผสมในครีมสลัดพลังงานต่ำ ครีมสลัดพลังงานต่ำในรูปแบบเม็ดบีดส์ ซุปผงโซเดียมต่ำ หรือผงสารสกัดเครื่องแกงและสมุนไพรละลายน้ำชงดื่ม ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์สมุนไพรพร้อมใช้และสามารถสร้างเศรษฐกิจจากผลิตภัณฑ์ที่ต่อยอดได้

๗. ความยุ่งยากและซับซ้อนในการดำเนินการ

-

๘. ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน

-

๙. ข้อเสนอแนะ

ควรมีการศึกษาต่อยอดที่มีความจำเพาะเพื่อการระบุประโยชน์จากแกงเลียงให้ชัดเจนมากขึ้น เช่น การศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลไกการออกฤทธิ์ทางเภสัชวิทยา และการศึกษาวิจัยในคน เพื่อให้มีหลักฐานเชิงประจักษ์ที่มีความหนักแน่น สำหรับการอ้างอิงและยืนยันประโยชน์ที่ชัดเจนต่อไป

๑๐. การเผยแพร่ผลงาน (ถ้ามี)

๑๐.๑ นิพนธ์ต้นฉบับ เรื่อง "ผลของสารสกัดเครื่องแกงเลียงที่เวลาสกัดต่างกันต่อการเจริญเติบโตของเซลล์แมคโครฟาจและผลต่อปริมาณของสารเหนี่ยวนำการอักเสบนิวเคลียร์แฟคเตอร์ แคปป้า บี" เผยแพร่ในวารสารการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ปีที่ ๒๑ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๖๖

๑๑. ผู้มีส่วนร่วมในผลงาน (ถ้ามี)

๑๑.๑ นางสาวดวงแก้ว ปัญญาภู	ตำแหน่ง เภสัชกรชำนาญการพิเศษ	สัดส่วน ร้อยละ ๗๐
๑๑.๒ นายอาณัฐชัย ม้ายอุเทศ	ตำแหน่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์	สัดส่วน ร้อยละ ๑๐
๑๑.๓ นางสาวปัทมวรรณ โลมะรัตน์	ตำแหน่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์	สัดส่วน ร้อยละ ๑๐

๑๑.๔ นายภัทรวิทย์ รักษ์ทอง ตำแหน่ง อาจารย์ สัดส่วน ร้อยละ ๕
๑๑.๕ นางสาวพิชชากร จันทรางกูร ตำแหน่ง นักวิจัย สัดส่วน ร้อยละ ๕

๑๒. บทบาทของผู้ประเมินและผู้ร่วมจัดทำผลงาน

๑๒.๑ บทบาทของผู้ขอประเมิน

๑. รวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพร และตำรับอาหารจากสมุนไพรไทยที่มีบทบาทส่งเสริมและป้องกันโรค
๒. คัดเลือกตำรับอาหารที่มีศักยภาพ เหมาะที่จะส่งเสริมให้บริโภคในสถานการณ์ปัจจุบัน
๓. ศึกษาวิธีการวิจัยที่สอดคล้องกับฤทธิ์ทางชีวภาพของสมุนไพรในตำรับ
๔. ประสานนักวิจัยที่มีความเชี่ยวชาญและมีความพร้อมด้านห้องปฏิบัติการร่วมทำการศึกษาวิจัย
๕. จัดเตรียมวัตถุดิบและการทำสารสกัดเครื่องแกงเลียง และควบคุม กำกับการศึกษาวิจัยในฐานะหัวหน้าโครงการวิจัยฯ
๖. ร่วมวิเคราะห์สารประกอบที่สำคัญของสมุนไพร (Major Constituents) ในเครื่องแกง และฤทธิ์ที่เกี่ยวข้อง คือ ฤทธิ์ต้านการอักเสบของตำรับแกงเลียง
๗. สรุปผลการศึกษาวิจัย
๘. จัดทำนิพนธ์ต้นฉบับเพื่อเผยแพร่ผลการศึกษาวิจัย

๑๒.๒ บทบาทของผู้ร่วมจัดทำผลงาน

ทำการสกัดเครื่องแกงเลียง ศึกษาส่วนประกอบที่สำคัญ ศึกษาฤทธิ์ทางชีวภาพของตำรับแกงไทยที่ได้รับการคัดเลือกในระดับห้องปฏิบัติการ ร่วมวิเคราะห์ผลการศึกษาเกี่ยวกับสารประกอบที่สำคัญของสมุนไพร (Major Constituents) กับฤทธิ์ที่เกี่ยวข้องกับภูมิคุ้มกัน และฤทธิ์ที่เกี่ยวข้อง คือ ฤทธิ์ต้านการอักเสบของตำรับแกงเลียง

ขอรับรองว่าผลงานดังกล่าวข้างต้นเป็นความจริงทุกประการ

ลงชื่อ

(นางสาวดวงแก้ว ปัญญาภู)
(ผู้ขอประเมิน)

๑. **เรื่อง**การพัฒนาหลักฐานเชิงประจักษ์ของตำรับอาหารจากสมุนไพรไทยเพื่อใช้ส่งเสริมและป้องกันโรคในสถานการณ์โรคโควิด-๑๙ ระบาด : กรณีแกงเลียง

รายชื่อผู้ขอประเมินและผู้ร่วม	**ตำแหน่ง**	**สัดส่วนผลงาน**	**ลายมือชื่อ (ผู้ขอประเมินและผู้ร่วม)**
นางสาวดวงแก้ว ปัญญาภู	เภสัชกร ชำนาญการพิเศษ	ร้อยละ ๗๐	
นายอาณัฐชัย ม้ายอุเทศ	ผู้ช่วยศาสตราจารย์	ร้อยละ ๑๐	
นางสาวปัทมพรรณ โลมะรัตน์	ผู้ช่วยศาสตราจารย์	ร้อยละ ๑๐	
นายภัทรวิทย์ รักษ์ทอง	อาจารย์	ร้อยละ ๕	
นางสาวพิชชากร จันทรางกูร	นักวิจัย	ร้อยละ ๕	

ได้ตรวจสอบแล้วขอรับรองว่าผลงานดังกล่าวข้างต้นถูกต้องตรงตามความเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ.....

(นายสุรัคเมธ มหาศิริมงคล)

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการกองวิชาการและแผนงาน

เค้าโครงผลงานที่จะส่งเข้ารับการประเมินผลงาน
(เรื่องที่ ๒)

๑. เรื่อง การพัฒนาวิชาการด้านสมุนไพร การแพทย์แผนไทย และการแพทย์ทางเลือก รองรับสถานการณ์การระบาดและหลังการระบาดของโรคโควิด-๑๙

๒. ระยะเวลาที่ดำเนินการ เมษายน ๒๕๖๓ – กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๖

๓. ความชำนาญงาน หรือความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ที่ใช้ในการปฏิบัติงาน

เภสัชกรชำนาญการพิเศษ วุฒิการศึกษา ระดับวิทยาศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต (เภสัชศาสตร์) และมีประสบการณ์เป็นหัวหน้ากลุ่มงานวิชาการและคลังความรู้ และรองผู้อำนวยการกองวิชาการและแผนงาน ด้านวิชาการดูแลงานด้านการสร้างความรอบรู้แก่ประชาชน และวารสารการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก มากกว่า ๕ ปี และเป็นคณะทำงานด้านวิชาการ (Scientific Response Team) ศูนย์ปฏิบัติการฉุกเฉินด้านการแพทย์และสาธารณสุข (Public Health Emergency Operation Center: PHEOC) กระทรวงสาธารณสุข และกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ในช่วงที่มีสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-๑๙

๔. สรุปสาระสำคัญ ขั้นตอนการดำเนินการ และเป้าหมายของงาน

๔.๑ สรุปสาระสำคัญ

ปัจจุบันประชากรโลกมีการเจ็บป่วยจากโรคต่าง ๆ เพิ่มขึ้นอย่างมาก โดยเฉพาะโรคติดเชื้อ (infectious disease) ซึ่งเป็นโรคหรือภาวะความเจ็บป่วยที่เกิดจากการที่มีเชื้อโรค เช่น เชื้อแบคทีเรีย เชื้อไวรัส เชื้อรา เชื้อโปรโตซัว ผ่านเข้าสู่ร่างกายตามช่องทางต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นทางผิวหนัง ทางการหายใจ ทางเดินอาหาร ทางเดินปัสสาวะ ทางเพศสัมพันธ์ หรือแม้กระทั่งทางสายรก โรคติดเชื้อจึงเกิดได้กับคนทุกเพศ ทุกวัย และทุกอวัยวะในร่างกาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการติดเชื้อไวรัสที่สามารถเกิดการเจ็บป่วยตั้งแต่ระดับเล็กน้อยจนถึงรุนแรงระดับเสียชีวิต นอกจากนี้การติดเชื้อบางประเภทยังสามารถแพร่กระจายสู่ผู้อื่นได้ ซึ่งถ้าเกิดการแพร่ในวงกว้างจะส่งผลให้เกิดการระบาดในที่สุด ดังเช่นที่ทั่วโลกเคยเผชิญปัญหาการระบาดของเชื้อไวรัส SARS-CoV-๒ หรือที่รู้จักกันภายใต้ชื่อ COVID-๑๙ ซึ่งเป็นโรคอุบัติใหม่ที่กว่าจะมีวัคซีนก็ใช้เวลาพอสมควร จึงเป็นเหตุให้เกิดการสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินมากมาย แม้ปัจจุบันโรคโควิด-๑๙ ได้ลดความรุนแรงลง แต่ยังคงเป็นปัญหาทางสาธารณสุขที่ยังไม่สามารถกำจัดให้หมดไปได้ ซึ่งการดำรงชีวิตอยู่ท่ามกลางโรคติดเชื้อ ทำให้ประเทศต้องมีการพัฒนายาและผลิตภัณฑ์สุขภาพให้เพียงพอกับการแก้ไขปัญหาโรคติดเชื้อต่าง ๆ รวมทั้งโรคโควิด-๑๙ นอกจากนี้ การพัฒนาองค์ความรู้ที่ถูกต้องเพื่อช่วยสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพแก่ประชาชน เพื่อไม่ให้เกิดความตื่นตระหนก มีความรู้เท่าทันเหตุการณ์และสามารถเลือกใช้ข้อมูลข่าวสารในการดูแลสุขภาพได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่ง

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก เป็นกรมวิชาการที่มีภารกิจพัฒนาวิชาการและการบริการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก โดยส่งเสริมและพัฒนาวิชาการและการวิจัย จัดระบบความรู้ พัฒนาแหล่งผลิตและผลิตภัณฑ์สมุนไพร คุ้มครอง อนุรักษ์ และส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์พื้นบ้านไทย พัฒนาคุณภาพ มาตรฐานการบริการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก เพื่อนำไปใช้ในระบบบริการสุขภาพอย่างมีคุณภาพ ปลอดภัย และเป็นทางเลือกให้แก่ประชาชนในการดูแลสุขภาพ

ซึ่งภารกิจในด้านการพัฒนาวิชาการด้านสมุนไพร การแพทย์แผนไทย และการแพทย์ทางเลือก เพื่อรองรับการระบาดของโรคอุบัติใหม่ถือเป็นภารกิจที่สำคัญ เพื่อร่วมช่วยเหลือประเทศไทยให้รอดพ้นภัยจากโรคระบาด ส่งเสริมให้ประชาชนสุขภาพดีด้วยวิถีไทย มีการใช้ยาและผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรไทย รวมทั้งมีข้อมูลองค์ความรู้ทางวิชาการที่ถูกต้องสำหรับสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพแก่ประชาชนเพิ่มขึ้น ซึ่งการดำเนินการในครั้งนี้นอกจากจะช่วยประเทศและกระทรวงสาธารณสุขลดค่าใช้จ่ายด้านการรักษาพยาบาลแล้ว การพัฒนาองค์ความรู้ทางวิชาการด้านสมุนไพร การแพทย์แผนไทย และการแพทย์ทางเลือก ยังเป็นหนึ่งในกิจกรรมที่ตอบสนองนโยบายการพัฒนาประเทศ ที่ให้ประโยชน์ทั้งในด้านความมั่นคงทางยา ความมั่นคงทางด้านสาธารณสุข และความมั่นคงของชาติ

๔.๒ ขั้นตอนการดำเนินการ

- สืบค้นข้อมูลที่เกี่ยวกับโรคอุบัติใหม่ สมุนไพรที่ใช้แก้ไขปัญหาโรคอุบัติใหม่ โรคอุบัติซ้ำ
- วิเคราะห์ระบบยาและศักยภาพของยาสมุนไพรไทยในสถานการณ์โรคโควิด-๑๙ ระบาด
- รวบรวม เรียบเรียง และสรุปผลการศึกษา ค้นคว้า และจัดทำองค์ความรู้เพื่อการศึกษาต่อยอดและการนำไปใช้ประโยชน์
- จัดทำคู่มือ ตำรา เพื่อใช้สื่อสารกับบุคลากรทางการแพทย์ และสื่อประชาสัมพันธ์ รวมทั้งการดำเนินการเผยแพร่ความรู้ผ่านสื่อช่องทางต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในด้านการดูแลตัวเองของประชาชน และการดูแลผู้ป่วยของบุคลากรทางการแพทย์

๔.๓ เป้าหมายของงาน

ได้องค์ความรู้วิชาการด้านสมุนไพร การแพทย์แผนไทย และการแพทย์ทางเลือก สำหรับบุคลากรทางการแพทย์เพื่อประยุกต์ใช้ดูแลผู้ป่วยอย่างถูกต้อง เหมาะสม รวมทั้งมีองค์ความรู้ที่ช่วยสร้างความรอบรู้แก่ประชาชนในการดูแลสุขภาพในสถานการณ์การระบาดและหลังการระบาดของโรคโควิด-๑๙

๕. ผลการดำเนินงาน ซึ่งเป็นผลสำเร็จของงาน (เชิงปริมาณ/คุณภาพ)

๕.๑ ได้คู่มือบทบาทของสมุนไพรและยาแผนไทยในสถานการณ์โรคโควิด-๑๙ ระบาด สำหรับบุคลากรทางการแพทย์ จำนวน ๑ เล่ม

๕.๒ จัดเสวนาวิชาการ (DTAM Forum) เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างแพทย์แผนไทย แพทย์แผนปัจจุบัน และบุคลากรทางการแพทย์เกี่ยวกับการใช้สมุนไพรฟ้าทะลายโจร และได้คู่มือ “ฟ้าทะลายโจร” สมุนไพรในวิกฤต COVID-๑๙ สำหรับบุคลากรทางการแพทย์ จำนวน ๑ เล่ม

๕.๓ ได้คู่มือแนวทางปฏิบัติทางการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกที่เกี่ยวข้องกับการรักษาโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ ๒๐๑๙ จำนวน ๒ เล่ม (ฉบับ พ.ศ. ๒๕๖๓ และ พ.ศ. ๒๕๖๔)

๕.๔ ได้ Guidelines of Thai Traditional and Alternative Medicine on the Prevention of the Spread of COVID - ๑๙ สำหรับแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับนานาชาติ จำนวน ๑ เล่ม

๕.๕ จัดทำ Infographics/Slides เกี่ยวกับการปลูก การใช้สมุนไพรฟ้าทะลายโจร และตำรับยาไทยที่ช่วยบรรเทาอาการโรคโควิด-๑๙ และอาการ Long COVID รวมทั้งวิธีการปฏิบัติตัวในช่วงโรคโควิด-๑๙ ระบาด สำหรับบุคลากรทางการแพทย์และประชาชน > ๑๐ ฉบับ

๕.๖ กลั่นกรองข้อมูลเพื่อสื่อสารโต้ตอบข่าวปลอมและสร้างความรอบรู้แก่ประชาชนมากกว่า ๑,๐๐๐ เรื่อง

๕.๗ ได้ประชาสัมพันธ์องค์ความรู้ ข้อมูลการปฏิบัติตัวที่ถูกต้องและเหมาะสมในช่วงโรคโควิด-๑๙ ระบาด ในสื่อประชาสัมพันธ์ ไม่น้อยกว่า ๑๐ ช่องทาง ได้แก่ เฟสบุ๊คไลฟ์ รายการ Seed channel กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก, ไลน์ แอด กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก และกลุ่มไลน์เครือข่ายกรมการแพทย์แผนไทยฯ โทรทัศน์ เช่น ช่อง ๙ MCOT, TNN, ช่อง ๓ และวิทยุกระจายเสียง สื่อสิ่งพิมพ์ ออนไลน์ เช่น TNN online, มติชน ออนไลน์ เป็นต้น

๖. การนำไปใช้ประโยชน์/ผลกระทบ

๖.๑ เอกสาร คู่มือ องค์ความรู้ต่าง ๆ สามารถใช้อ้างอิง และเป็นหลักปฏิบัติเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพตนเอง ครอบครัว และสำหรับการบริการดูแลรักษาผู้ป่วยโรคโควิด-๑๙

๖.๒ ใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการต่อยอดการศึกษาวิจัยสมุนไพรและตำรับยาไทย เพื่อรองรับโรคอุบัติใหม่อื่น ๆ ในอนาคต

๗. ความยุ่งยากและซับซ้อนในการดำเนินการ

เนื่องจากเป็นโรคอุบัติใหม่และรุนแรง มีผลต่อชีวิต รวมทั้งข้อมูลที่เกี่ยวข้องรวมทั้งหลักฐานเชิงประจักษ์มีน้อย จึงเกิดความตื่นตระหนก และขาดความเชื่อมั่นในองค์ความรู้ด้านสมุนไพรและการแพทย์แบบดั้งเดิม การแก้ไขปัญหาจึงมีความซับซ้อน เน้นการประยุกต์ให้เหมาะสมตามสถานการณ์

๘. ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน

มีปัญหาเกี่ยวกับงานด้านข่าวปลอมที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วที่ส่วนใหญ่เป็นการแสวงหาวิธีการรักษาของประชาชน ขณะที่องค์ความรู้ที่มีอยู่ มีอย่างจำกัด ดังนั้นการแก้ไขปัญหาที่ผ่านมา คือ พยายามไม่สร้างความตื่นตระหนก ขณะเดียวกันต้องสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพอย่างถูกต้องแก่ประชาชน ไม่ให้เป็นเหยื่อของข่าวปลอมซึ่งมีเป็นจำนวนมาก

๙. ข้อเสนอแนะ

๙.๑ ควรมีแผนการด้านการศึกษาวิจัยต่อยอดและพัฒนาเทคโนโลยีให้ครบวงจรเพื่อสร้างความเชื่อมั่นต่อยาสมุนไพรและตำรับยาไทย เพื่อรองรับโรคอุบัติใหม่อื่น ๆ ในอนาคต รวมทั้งสร้างความมั่นคงทางยาและกระตุ้นเศรษฐกิจจากผลิตภัณฑ์สมุนไพรของไทยต่อไป

๙.๒ ควรส่งเสริมการปลูกสมุนไพร และการผลิตยาสมุนไพรและยาไทยที่ได้มาตรฐาน เพื่อสร้างความเชื่อมั่นต่อบุคลากรทางการแพทย์ผู้สั่งใช้ และประชาชนผู้บริโภคยา

๑๐. การเผยแพร่ผลงาน (ถ้ามี)

๑๐.๑ เผยแพร่องค์ความรู้ในรูปแบบ เอกสาร คู่มือ (Hard copy) มากกว่า ๕ เล่ม

๑๐.๒ เผยแพร่องค์ความรู้ในรูปแบบ เอกสาร คู่มือ ในรูปแบบ E-book ในเวปไซต์กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก

๑๐.๓ มีการสื่อสารประชาสัมพันธ์องค์ความรู้ ข้อมูลการปฏิบัติตัวที่ถูกต้องและเหมาะสมในช่วงโรคโควิด-๑๙ ระบาด ในสื่อประชาสัมพันธ์ ไม่น้อยกว่า ๑๐ ช่องทาง ได้แก่ เฟสบุ๊คไลฟ์ รายการ Seed

channel กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก, ไลน์ แอด กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก และกลุ่มไลน์เครือข่ายกรมการแพทย์แผนไทยฯ, โทรทัศน์ เช่น ช่อง ๙ MCOT, TNN, ช่อง ๓, วิทยุกระจายเสียง และสื่อสิ่งพิมพ์ออนไลน์ เช่น TNN online, มติชน ออนไลน์ เป็นต้น

๑๑. ผู้มีส่วนร่วมในผลงาน (ถ้ามี)

๑๑.๑ นางสาวดวงแก้ว ปัญญาภู ตำแหน่ง เภสัชกรชำนาญการพิเศษ สัดส่วน ร้อยละ ๗๐

๑๑.๒ นางวัชราภรณ์ นิลเพ็ชร์ ตำแหน่ง แพทย์แผนไทยชำนาญการ สัดส่วน ร้อยละ ๑๕

๑๑.๓ นางสาวนิตาภา อินชัย ตำแหน่ง เภสัชกรชำนาญการ สัดส่วน ร้อยละ ๑๐

๑๑.๔ นางสาวธัญลักษณ์ พลอยงาม ตำแหน่ง นักวิชาการคอมพิวเตอร์ สัดส่วน ร้อยละ ๕

๑๒. บทบาทของผู้ประเมินและผู้ร่วมจัดทำผลงาน

๑๒.๑ บทบาทของผู้ขอประเมิน

๑. รวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับการใช้สมุนไพร การแพทย์แผนไทย และการแพทย์ทางเลือก

๒. วิเคราะห์ระบบยาและศักยภาพของยาสมุนไพรไทยในสถานการณ์โรคโควิด-๑๙ ระบาด

๓. สรุปองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง และจัดทำสื่อสำหรับให้ความรู้ อาทิ คู่มือ ตำรา สำหรับบุคลากรทางการแพทย์ สไลด์ประกอบการบรรยายของผู้บริหาร และสื่อประชาสัมพันธ์แบบสั้น (Infographic) สำหรับการประชาสัมพันธ์และสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพให้แก่ประชาชน

๔. ประชาสัมพันธ์ข้อมูลวิชาการแก่ประชาชนผ่านสื่อช่องทางต่าง ๆ รวมทั้งกลั่นกรองข้อมูลข่าวปลอม เพื่อการสื่อสารและสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพให้แก่ประชาชนอย่างถูกต้องและเหมาะสม

๕. ส่งเสริมการดูแลตนเองเบื้องต้นด้วยการใช้สมุนไพร โดยการแจกจ่ายเมล็ดฟ้าทะลายโจรพร้อมทั้งแนะนำวิธีการปลูกและการใช้ฟ้าทะลายโจรที่ถูกต้อง แก่หน่วยบริการสาธารณสุขระดับปฐมภูมิทั่วประเทศ รวมทั้งให้ความรู้แก่ประชาชนเพื่อส่งเสริมการใช้สมุนไพรในครัวเรือนบรรเทาอาการทางเดินหายใจส่วนต้นเบื้องต้นด้วยตนเอง

๖. ส่งเสริมให้ความรู้แก่หน่วยบริการสาธารณสุขให้มีการใช้ยาสมุนไพรทดแทนยาแผนปัจจุบัน เพื่อลดการพึ่งพายาจากต่างประเทศ และสร้างความมั่นคงทางยาให้แก่ประเทศอย่างยั่งยืน โดยการจัดเสวนาวิชาการ บรรยายพิเศษ และจัดทำคู่มือตำรา แจกจ่ายให้กับหน่วยบริการสาธารณสุขทั่วประเทศ

๑๒.๒ บทบาทของผู้ร่วมจัดทำผลงาน

ร่วมค้นคว้าข้อมูล จัดทำเล่มคู่มือ และสื่อประชาสัมพันธ์ในรูปแบบ infographic

ขอรับรองว่าผลงานดังกล่าวข้างต้นเป็นความจริงทุกประการ

ลงชื่อ

(นางสาวดวงแก้ว ปัญญาภู)

(ผู้ขอประเมิน)

๒. เรื่อง การพัฒนาวิชาการด้านสมุนไพร รองรับสถานการณ์การระบาด และหลังการระบาดของโรคโควิด-๑๙

รายชื่อผู้ขอประเมิน และผู้ร่วม	**สัดส่วนผลงาน**	**ลายมือชื่อ (ผู้ขอประเมินและผู้ร่วม)**
นางสาวดวงแก้ว ปัญญาภู	ร้อยละ ๗๐	
นางวัชราภรณ์ นิลเพ็ชร์	ร้อยละ ๑๕	
นางสาวนิตาภา อินชัย	ร้อยละ ๑๐	
นางสาวธัญลักษณ์ พลอยงาม	ร้อยละ ๕	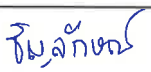

ได้ตรวจสอบแล้วขอรับรองว่าผลงานดังกล่าวข้างต้นถูกต้องตรงตามความเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ.....

(นายสุรัคเมธ มหาศิริมงคล)

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการกองวิชาการและแผนงาน

เค้าโครงผลงานที่จะส่งเข้ารับการประเมินผลงาน
(เรื่องที่ ๓)

๑. **เรื่อง** การวิเคราะห์งานด้านสมุนไพร การแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ของกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกที่ผ่านมา และข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อพัฒนาต่อยอดในทศวรรษที่ ๓

๒. **ระยะเวลาที่ดำเนินการ** มกราคม – กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๗

๓. **ความชำนาญงาน หรือความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ที่ใช้ในการปฏิบัติงาน**

เภสัชกรชำนาญการพิเศษ วุฒิการศึกษา ระดับ วิทยาศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต (เภสัชศาสตร์), อนุมัติบัตรเภสัชกรรมสมุนไพร จากสภาเภสัชกรรม และผ่านการฝึกอบรมหลักสูตร “การพัฒนาความเชี่ยวชาญด้านนโยบายและยุทธศาสตร์สุขภาพ” จากกองยุทธศาสตร์และแผนงาน กระทรวงสาธารณสุข และ “Smart DTAM Leader (SDL)” จากกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก มีประสบการณ์การทำงานด้านสมุนไพร การแพทย์แผนไทย และการแพทย์ทางเลือกมากกว่า ๑๐ ปี เคยปฏิบัติงานในตำแหน่งรองผู้อำนวยการสถาบันวิจัยการแพทย์แผนไทย และรองผู้อำนวยการกองวิชาการและแผนงาน ด้านยุทธศาสตร์และแผนงานและด้านวิชาการ

๔. **สรุปสาระสำคัญ ขั้นตอนการดำเนินการ และเป้าหมายของงาน**

๔.๑ สรุปสาระสำคัญ

การแพทย์แผนไทย (Thai Traditional Medicine) เป็นการแพทย์ที่เป็นวิถีการดูแลสุขภาพของคนไทย มีพื้นฐานมาจากพุทธศาสนาผสมกลมกลืนกับความเชื่อทางพิธีกรรมที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมและประเพณีไทย มีการใช้สมุนไพรพื้นถิ่นทั้งในรูปแบบอาหาร และยา มีการอบ ประคบ และนวด ในการรักษาร่วมกับการใช้ยาสมุนไพร มีการเรียนการสอนและการถ่ายทอดความรู้สืบต่อกันมาหลายชั่วอายุคน ในปี พ.ศ. ๒๕๓๒ การแพทย์แผนไทยได้เข้าสู่ระบบราชการ โดยกระทรวงสาธารณสุขได้จัดตั้งศูนย์การประสานงานการแพทย์และเภสัชกรรมแผนไทยขึ้น และต่อมาได้จัดตั้งเป็นกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข ในปี พ.ศ. ๒๕๔๖

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่มีความหลากหลายทางชีวภาพสูง มีการประมาณการว่าสิ่งมีชีวิตในโลกนี้มีประมาณ ๕ ล้านชนิด ในจำนวนนี้มีอยู่ในประเทศไทยประมาณร้อยละ ๗ โดยในปี พ.ศ. ๒๕๖๔ มีการสำรวจพันธุ์พืชและสัตว์ในประเทศไทย พบว่าเป็นพันธุ์พืชจำนวน ๑๒,๐๕๐ ชนิด (คิดเป็นร้อยละ ๓ ของจำนวนชนิดพันธุ์พืชในโลก) และพันธุ์สัตว์มีกระดูกสันหลัง ๕,๐๐๕ ชนิด สัตว์ไม่มีกระดูกสันหลัง ๖,๙๒๘ ชนิด นอกจากนี้ ยังมีความหลากหลายของแมลงและจุลินทรีย์ (เห็ดรา แบคทีเรีย ไวรัส) ที่ยังไม่ทราบจำนวนแน่นอน (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม: https://www.onep.go.th) การแพทย์พื้นบ้านมีการใช้พืชสมุนไพรสืบทอดและสั่งสมอยู่ในสังคมไทยนานนับพันปีซึ่งสมุนไพรไทยหลายชนิดเหล่านี้บรรพชนได้เคยใช้และนำมาผลิตเป็นยาแผนโบราณกว่า ๑,๐๐๐ ชนิด (Thailand’s Biodiversity Clearing-Hourse Mechanism: https://chm-thai.onep.go.th/?page_id=๗๕๗) ปัจจุบัน ปี พ.ศ. ๒๕๖๗ มียาและตำรับยาจากสมุนไพรบรรจุในบัญชียาหลักแห่งชาติด้านสมุนไพร จำนวน ๑๒๐ รายการ เพื่อใช้ในระบบบริการสุขภาพ และมีโรงงานผลิตยาสมุนไพรในโรงพยาบาลของรัฐที่ผ่านมาตรฐาน GMP WHO จำนวน ๔๖ แห่ง และมีโรงงานผลิตยาของเอกชนอีกจำนวนหนึ่ง มีมูลค่าผลิตภัณฑ์สมุนไพรมวลรวมของประเทศล่าสุด จำนวน ๖.๕ หมื่นล้านบาท อย่างไรก็ดี หาก

วิเคราะห์ข้อมูลการบริโภคยาในประเทศในภาพรวมแล้ว ประเทศไทยยังมีการใช้ยาจากสมุนไพรที่ผลิตได้ภายในประเทศในอัตราที่ต่ำมาก (น้อยกว่าร้อยละ ๕) เมื่อเทียบกับยาแผนปัจจุบันที่นำเข้าวัตถุดิบสารเคมีรวมทั้งยาสำเร็จรูปจากต่างประเทศ ซึ่งการพึ่งพายาจากต่างประเทศที่มากเกินไป ทำให้ประเทศไทยขาดความมั่นคงทางยา และไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยเฉพาะในช่วงที่ทั่วโลกประสบกับวิกฤตจากพิบัติภัยและโรคระบาดต่าง ๆ

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กำลังก้าวเข้าสู่ทศวรรษที่ ๓ และแม้ว่าจะมีการพัฒนามาอย่างต่อเนื่อง มีการจัดทำแผนปฏิบัติราชการกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก มีเป้าหมายการพัฒนาให้องค์กรเป็นองค์กรที่มีสมรรถนะสูง มีความเป็นเลิศทั้งด้านผลิตภัณฑ์ บริการ และการใช้ภูมิปัญญาไทยมาสร้างประโยชน์ ให้เป็นความรู้และนวัตกรรมทางการแพทย์ อย่างไรก็ดี ในวาระย่างเข้าทศวรรษที่ ๓ จึงเป็นโอกาสอันดีที่จะมีการมองย้อนกลับไปว่าการดำเนินงานใน ๒๐ ปีที่ผ่านมาว่ามีจุดเด่น จุดด้อย มีโอกาส รวมถึงมีสิ่งคุกคามการพัฒนาอย่างไรบ้าง ดังนั้น จึงเป็นที่มาของการจัดทำการวิเคราะห์งานที่ได้ดำเนินการมา เพื่อการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อพัฒนางานฯ ในอนาคตต่อไป

๔.๒ ขั้นตอนการดำเนินการ

- รวบรวม ข้อมูล ประเด็นทางยุทธศาสตร์ของการพัฒนาด้านสมุนไพร การแพทย์แผนไทย และการแพทย์ทางเลือก จาก บทบาท ภารกิจ แผนปฏิบัติราชการกรมฯ, แผนปฏิบัติการด้านสมุนไพรแห่งชาติ ฉบับที่ ๑ - ๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๗๐), และแผนปฏิบัติราชการการวิจัยด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก (พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๗๐) และข้อมูลจากบริบทสิ่งแวดล้อมของระบบสาธารณสุข ประเทศไทย ทั้งในอดีตและปัจจุบัน
- ทำการวิเคราะห์ผลโดยการใช้ SWOT Analysis
- จัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อการพัฒนาในทศวรรษที่ ๓

๔.๓ เป้าหมายของงาน

ได้ผลการวิเคราะห์งานด้านสมุนไพร การแพทย์แผนไทย และการแพทย์ทางเลือก ของกรมที่ผ่านมาและจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อส่งมอบผู้บริหารเพื่อพิจารณาจำนวน ๑ ฉบับ

๕. ผลการดำเนินงาน/ผลการศึกษา ซึ่งผลสำเร็จของงาน (เชิงปริมาณ/คุณภาพ)

๕.๑ ผลการวิเคราะห์ (SWOT Analysis) จำนวน ๑ ฉบับ มีรายละเอียดโดยย่อ ดังนี้

จุดแข็ง (Strengths) ของการพัฒนางานที่ผ่านมา ได้แก่ ประเทศไทยมีภูมิประเทศที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยป่าเขาลำเนาไพร เป็นแหล่งของพืชพรรณธัญญาหาร สมุนไพร อากาศที่บริสุทธิ์ และเป็นสถานที่สำหรับพักผ่อนหย่อนใจ รวมทั้งมีภูมิปัญญาด้านการดูแลสุขภาพที่เอื้อต่อการมีสุขภาพที่ดี ด้านการพัฒนาสมุนไพร ประเทศไทยมีแผนปฏิบัติการด้านสมุนไพรแห่งชาติ ที่มีภาคีเครือข่ายจากหลายส่วน ทั้ง กระทรวง ทบวง กรม และภาคเอกชน และด้านการบริการ มีการเปิดบริการด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ในหน่วยบริการสังกัดสำนักปลัดกระทรวงสาธารณสุขรวมมากกว่า ๑ พันแห่ง

โอกาส (Opportunities) ได้แก่ นโยบายของรัฐบาลด้านการพัฒนาและฟื้นฟูประเทศหลังโรคโควิด-๑๙ ระบาด, นโยบายเศรษฐกิจสุขภาพ ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข ที่เน้นการนำ

ภูมิปัญญาไทย อาหารไทย และสมุนไพรไทยมาช่วยดูแลสุขภาพของประชาชน และส่งเสริมเศรษฐกิจ, เทรนด์การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่เน้นการดูแลสุขภาพด้วยธรรมชาติของประชากรในกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้วและกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา

ความท้าทาย (จุดอ่อน (Weaknesses)) ได้แก่ บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถโดยตรงด้านสมุนไพร การแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก รวมทั้งงบประมาณมีจำนวนน้อย, รูปลักษณ์ของยาสมุนไพรยังไม่ทันสมัยรวมทั้งหลักฐานเชิงวิทยาศาสตร์ของยาแผนไทย/ยาสมุนไพร ยังมีน้อยส่งผลต่อความเชื่อมั่นของบุคลากรทางการแพทย์และประชาชน

ปัจจัยคุกคาม (Threats) ได้แก่ โลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เทคโนโลยีก้าวหน้า เกิดภาวะข้อมูลท่วมท้น (overflow of information) ข้อมูลเข้าถึงง่าย ทั้งข้อมูลจริงและข้อมูลเท็จ ประชาชนมีความรู้ไม่เท่าทันสื่อ และมีการระบาดของข่าวปลอม

๕.๒ ได้ข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับการพัฒนางานด้านสมุนไพร การแพทย์แผนไทย และการแพทย์ทางเลือกในทศวรรษที่ ๓ สำหรับผู้บริหาร จำนวน ๑ ฉบับ มีรายละเอียดโดยย่อ ดังนี้

- มีแผนการพัฒนาบุคลากร ทั้งด้านองค์ความรู้และคุณธรรม รวมทั้งแผนส่งเสริมความก้าวหน้าในแต่ละวิชาชีพ (ตาม Career path) อย่างเป็นรูปธรรม
- ส่งเสริมการขับเคลื่อนการพัฒนานวัตกรรมผลิตภัณฑ์สมุนไพรและการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่มีความเป็นเอกลักษณ์ทางธรรมชาติและวัฒนธรรม เช่น พัฒนานวัตกรรมและผลิตภัณฑ์จากอาหารถิ่นให้เป็นอาหารที่มีข้อมูลเชิงวิทยาศาสตร์ว่ามีผลต่อการป้องกันและรักษาโรค เช่น โรคไม่ติดต่อเรื้อรัง หรือ การทำความร่วมมือกับหน่วยงานที่ดูแลทรัพยากรทางธรรมชาติให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่มีกิจกรรมด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ที่ช่วยส่งเสริม ป้องกันโรค และฟื้นฟูร่างกายจากโรคต่าง ๆ เป็นต้น
- ส่งเสริมสมุนไพรที่เป็นเอกลักษณ์และที่แสดงถึงรากเหง้าของวัฒนธรรมการดูแลสุขภาพมายาวนานของคนไทย เช่น กระชาย และ ไพล
- ส่งเสริมการผลิต และใช้ยาและผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรไทย เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจและสร้างความมั่นคงทางยาของประเทศ โดยมีการส่งเสริมตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ โดยผลักดันให้เป็น **“นโยบายระดับชาติ”**
- มีการจัดการงานวิจัยด้านสมุนไพรและการแพทย์แผนไทยร่วมกับเครือข่าย
- ส่งเสริมให้มีหน่วยบริการด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกที่ SMART มีเอกลักษณ์ มาตรฐาน เป็นต้นแบบได้ มีการจัดบริการทั้งแบบ Standard และระดับ Premium รวมทั้งเป็นศูนย์ที่มีการวิจัยและพัฒนางานด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกในไทยให้มีความเป็นเอกลักษณ์ ทันสมัย เป็นที่รู้จัก และเข้าถึงง่าย
- มีการขับเคลื่อนการทำงานของกรมด้วยข้อมูลและเทคโนโลยี (Data and Technology Driven) เป็นต้น

๖. การนำไปใช้ประโยชน์/ผลกระทบ

เป็นการวิเคราะห์ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา พร้อมทั้งพัฒนาข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่ตอบสนองนโยบายรัฐบาล ตอบสนองนโยบายกระทรวงสาธารณสุข พัฒนางานภายใต้บทบาทหน้าที่ของกรมการแพทย์แผนไทยฯ ที่ตอบ Ultimate goals ของกรม ที่ผู้บริหารสามารถใช้เป็นแนวทางประกอบการวางกรอบ นโยบาย และการตัดสินใจพัฒนางานด้านสมุนไพร การแพทย์แผนไทย และการแพทย์ทางเลือก ของกรม ร่วมกับหลักฐานฉบับอื่นต่อไป

๗. ความยุ่งยากและซับซ้อนในการดำเนินการ

-

๘. ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน

-

๙. ข้อเสนอแนะ

การวิเคราะห์และเสนอข้อคิดเห็นนี้เป็นข้อคิดเห็นที่เป็นปัจเจกบุคคล ซึ่งอาจไม่ครบถ้วน ครอบคลุม อาจจำเป็นต้องมีการพิจารณาร่วมกับความเห็นอื่น หรือนำไปประกอบกับหลักฐานการพิจารณาชิ้นอื่น ๆ เพื่อการพิจารณา กำหนดทิศทาง และการมุ่งเป้าอย่างถูกต้องและเหมาะสมต่อไป

๑๐. การเผยแพร่ผลงาน (ถ้ามี)

- การแสนอข้อมูลต่อผู้บริหารระดับกรมและระดับกระทรวงสาธารณสุข

๑๑.ผู้มีส่วนร่วมในผลงาน (ถ้ามี)

๑๑.๑ นางสาวดวงแก้ว ปัญญาภู ตำแหน่ง เภสัชกรชำนาญการพิเศษ สัดส่วน ร้อยละ ๑๐๐

๑๒. บทบาทของผู้ประเมินและผู้ร่วมจัดทำผลงาน

๑๒.๒ บทบาทของผู้ขอประเมิน

รวบรวม เรียบเรียง ทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ แล้วจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายเสนอผู้บริหารกรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก

๑๒.๒ บทบาทของผู้ร่วมจัดทำผลงาน

-

ขอรับรองว่าผลงานดังกล่าวข้างต้นเป็นความจริงทุกประการ

ลงชื่อ.....

(นางสาวดวงแก้ว ปัญญาภู)

(ผู้ขอประเมิน)

ได้ตรวจสอบแล้วขอรับรองว่าผลงานดังกล่าวข้างต้นถูกต้องตรงตามความเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ.....

(นายสุรัคเมธ มหาศิริมงคล)

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการกองวิชาการและแผนงาน

ข้อเสนอแนวคิดในการพัฒนางานหรือปรับปรุงงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

๑. เรื่อง การพัฒนาสารออกฤทธิ์ทางเภสัชกรรมและสารช่วยทางเภสัชกรรมจากพืชสมุนไพรไทย เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและเสริมความมั่นคงทางยาของประเทศ

๒. หลักการและเหตุผล

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางชีวภาพสูง มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหาร มีอาชีพหลักคือการทำเกษตรกรรม มีการปลูกข้าวเพื่อเป็นอาหารหลัก ปลูกอ้อยและมันสำปะหลังเพื่อเป็นสินค้าทางการเกษตร นอกจากนี้ ในส่วนของการดูแลความเจ็บป่วย ประเทศไทยมีระบบการสาธารณสุขและการดูแลสุขภาพที่เข้มแข็ง และมีการวางยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาด้านการแพทย์และสาธารณสุขมาอย่างต่อเนื่อง ระบบยาก็เช่นกัน พบว่ามีการพัฒนามาอย่างยาวนาน โดยตั้งแต่ในปี พ.ศ. ๒๕๒๔ ประเทศไทยโดยกระทรวงสาธารณสุขเริ่มมีการประกาศใช้นโยบายแห่งชาติด้านยาเป็นครั้งแรก โดยมีคณะกรรมการแห่งชาติด้านยาเป็นผู้รับผิดชอบการกำหนดนโยบาย ทิศทาง และเป้าหมายการพัฒนาระบบยาของประเทศ และผลักดันนโยบายไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้มีการบริหารจัดการยาในประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ มีการใช้ยาอย่างสมเหตุผล และกระจายยาในบัญชียาหลักแห่งชาติไปสู่ประชาชนอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม ซึ่งการนำยาสมุนไพรเข้ามาใช้ในระบบบริการสุขภาพเป็นหนึ่งในการพัฒนาระบบยาที่ผ่านมา ส่งผลให้ประเทศไทยมียาสมุนไพรใช้ในการสาธารณสุขมูลฐานของประเทศมาอย่างยาวนาน และเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๖๐ ประเทศไทยเริ่มมีแผนแม่บทแห่งชาติว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพร ฉบับที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔ ซึ่งปัจจุบันอยู่ในช่วงการดำเนินการภายใต้แผนปฏิบัติการด้านสมุนไพรแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๖๖-๒๕๗๐ และนอกจากนี้ในปี พ.ศ. ๒๕๖๒ มีพระราชบัญญัติผลิตภัณฑ์สมุนไพร ที่ควบคุม กำกับ และส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรในราชอาณาจักร อย่างไรก็ดี หลังจากผ่านการพัฒนาระบบยาและผลิตภัณฑ์สมุนไพรมากว่า ๔๓ ปี และ ๕ ปี ตามลำดับ ปัจจุบัน (๒๕๖๕) ยังพบว่าประเทศไทยยังพึ่งพาการนำเข้ายาและวัตถุดิบที่ใช้ผลิตยาจากต่างประเทศเป็นส่วนใหญ่ (มากกว่าร้อยละ ๙๐)

ข้อมูลรายงานจากกองยา สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (๒๕๖๕) พบว่ามูลค่าการผลิตยาแผนปัจจุบันสำหรับมนุษย์ตั้งแต่ ปี พ.ศ. ๒๕๕๔ – ๒๕๖๓ มีมูลค่าอยู่ในช่วงระหว่าง ๔๘,๙๖๐.๕๗ – ๙๘,๗๑๔.๒๘ ล้านบาทและยาสำหรับสัตว์มีมูลค่าอยู่ในช่วงระหว่าง ๕,๒๓๑.๐๓ – ๑๒,๖๕๕.๔๗ ล้านบาท ขณะที่ข้อมูลมูลค่าการนำเข้ายาแผนปัจจุบันสำหรับมนุษย์ ปี พ.ศ. ๒๕๕๔ – ๒๕๖๓ อยู่ในช่วง ๙๘,๒๒๑.๒๐ – ๑๕๑,๕๙๒.๑๔ ล้านบาท และมูลค่าการนำเข้ายาแผนปัจจุบันสำหรับสัตว์ ปี พ.ศ. ๒๕๕๔ – ๒๕๖๓ อยู่ในช่วง ๕,๒๓๑.๐๓ – ๑๒,๖๕๕.๔๗ ล้านบาท โดยมูลค่าการนำเข้ายามีแนวโน้มที่สูงขึ้นเรื่อย ๆ ด้วยหลายเหตุปัจจัย โดยข้อมูลจากกองยา สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา ระบุว่าในช่วง ๑๐ ปีที่ผ่านมา ประเทศไทยมีการนำเข้ายาจากต่างประเทศ กลุ่มยาที่นำเข้าส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๗๗) เป็นกลุ่มยาที่มีมูลค่าสูง ซึ่งยา ๑๐ กลุ่มแรกที่มีมูลค่าสูงและเป็นยานำเข้า ได้แก่ ๑) ยาต้านจุลชีพ ๒) ยารักษาโรคมะเร็ง ๓) สารทดแทนเลือด อิเล็กโทรไลท์ และน้ำยาล้างไต ๔) ยาลดไขมันในเลือด ๕) ยารักษาโรคเบาหวาน ๖) ยาต้านไวรัส ๗) ยาฮอร์โมนของระบบสืบพันธุ์ ๘) ผลิตภัณฑ์เหล็กและยา epoetin ๙) วัคซีน และ ๑๐) ยาที่ใช้กับตา นอกจากนี้ ในด้านของวัตถุดิบและสารช่วยทางเภสัชกรรมที่ใช้ในการผลิตยา พบว่าส่วนใหญ่ยังจำเป็นต้องนำเข้าจากต่างประเทศ เนื่องจากประเทศไทยสามารถผลิตวัตถุดิบทางยาได้เองเพียงไม่กี่ชนิด จากข้อมูลปี พ.ศ. ๒๕๖๓ มีรายการวัตถุดิบที่เป็นสารช่วยทางเภสัชกรรมที่สามารถผลิตได้ในประเทศเพียง ๑๕ รายการ นอกเหนือจากนี้ จากหนังสือระบบยาประเทศไทย ๒๕๖๓ ระบุว่าประเทศไทยมีค่าใช้จ่ายด้านยาเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องจาก ๘๖,๕๔๔ ล้านบาท ในปี พ.ศ. ๒๕๕๑ เป็น ๑๘๐,๕๘๕ ล้านบาท ในปี พ.ศ. ๒๕๖๑ และหลังจากเกิดการระบาดของโรคโควิด-๑๙ ในปี พ.ศ.๒๕๖๓ เป็น

ต้นมา ประเทศไทยจำเป็นต้องนำเข้ายาใหม่ในกลุ่มยาต้านไวรัสเพื่อใช้รักษาโรคโควิด-๑๙ ซึ่งเป็นผลให้ประเทศไทยมีค่าใช้จ่ายด้านยาเพิ่มสูงยิ่งขึ้น (สำนักงบประมาณ, ๒๕๖๖)

จากวิกฤตการระบาดของโรคโควิด-๑๙ ที่ผ่านมา ประเทศไทยเป็นประเทศแรก ๆ ที่มีการนำสมุนไพรที่มีการปลูกและผลิตเป็นยาได้ภายในประเทศ มาใช้ร่วมรักษาเพื่อลดอาการและเพิ่มคุณภาพชีวิตของผู้ป่วย สมุนไพรฟ้าทะลายโจรเป็นสมุนไพรที่ได้รับคัดเลือกให้เป็นสมุนไพรนำร่องในการร่วมรักษา เนื่องจากสมุนไพรฟ้าทะลายโจรเป็นสมุนไพรที่มีข้อมูลด้านความปลอดภัย มีการศึกษาวิจัยในผู้ป่วยโรคหวัด ไข้หวัด และโรคซาร์ส ที่เกิดจากการติดเชื้อไวรัสในทางเดินหายใจ และมีการใช้ทั้งเป็นยาเดี่ยวและยาผสมในโรคทางเดินหายใจส่วนต้นมาแล้วทั่วโลก การนำฟ้าทะลายโจรมาใช้ในผู้ป่วยโรคโควิด-๑๙ ที่มีอาการน้อยในช่วงที่มียังไม่มีวัคซีนและยาที่ใช้รักษาเป็นการเฉพาะ เป็นวิธีที่ทำให้ประเทศไทยสามารถควบคุมโรคในประเทศได้ดีกว่า ไวกว่า และก่อความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินน้อยกว่าหลายประเทศ

นอกจากนี้ ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก และข้าวถือว่าเป็นอาหารหลักและเป็นพืชเศรษฐกิจของคนไทย ประเทศไทยมีพันธุ์ข้าวที่หลากหลาย แต่ละพันธุ์มีข้อมูลสารสำคัญที่แตกต่างกัน ข้าว นอกจากจะนำมาบริโภคเป็นอาหารหลักแล้ว ข้าวยังสามารถนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์ในกลุ่มอุตสาหกรรมการแพทย์และความงามได้อีกด้วย ในปี ๒๐๑๑-๒๐๑๖ ผลิตภัณฑ์ความงามจากข้าวมีแนวโน้มเติบโตสูง ตามการเติบโตของมูลค่าตลาดผลิตภัณฑ์ความงามของไทยที่เพิ่มขึ้นกว่าร้อยละ ๘ ต่อปี มีมูลค่าสูงถึงราว ๑ แสนล้านบาท โดยมูลค่าตลาดผลิตภัณฑ์บำรุงผิวมีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ ๗๕ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ความงามทั้งหมด รองลงมาคือกลุ่มเครื่องสำอาง ร้อยละ ๒๒ ซึ่งผลิตภัณฑ์ที่ใช้สำหรับใบหน้าในกลุ่มเครื่องสำอาง โดยเฉพาะแป้งมีมูลค่าตลาดสูงถึง ๔.๔ พันล้านบาทในปี ๒๐๑๖ ปัจจุบันไทยสามารถผลิตแป้งฝุ่นและแป้งอัดแข็งจากแป้งข้าวเจ้าได้ มีความปลอดภัย สามารถย่อยสลายได้เองตามธรรมชาติ และสามารถตอบโจทย์ผู้บริโภคที่นิยมใช้ผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติปลอดสารเคมีมากขึ้น และจากผลสำรวจของอีไอซีพบว่าคนกลุ่มวัย ๔๑-๖๐ ปี มีความต้องการใช้ผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติมากที่สุดถึงร้อยละ ๕๑ รวมทั้งกลุ่มผู้สูงอายุที่ใช้ถึงร้อยละ ๔๖ (คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๖๐) นอกจากนี้ ประเทศไทยยังสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์บำรุงผิวจากการพัฒนาสเต็มเซลล์จากข้าวหลายสายพันธุ์ เช่น ข้าวหอมมะลิ ข้าวไรซ์เบอรี่ ซึ่งมีคุณสมบัติช่วยลดริ้วรอยและมีราคาถูกกว่าครีมสเต็มเซลล์จากต่างประเทศราว ๗ เท่า อีกทั้งยังเป็นที่ต้องการของตลาดทั่วโลกไม่ว่าจะเป็นในทวีปเอเชีย อเมริกาเหนือ ออสเตรเลียและยุโรป ตามเทรนด์การชะลอวัยที่เป็นที่นิยมมากขึ้น นอกจากนี้ ข้าวยังสามารถพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ในอุตสาหกรรมการแพทย์เพื่อใช้ประโยชน์ในด้านทันตกรรมและการผ่าตัด โดยแผ่นห้ามเลือดเป็นสิ่งที่จำเป็นในการผ่าตัด ปัจจุบัน มีการใช้สูงถึง ๒ แสนชิ้นต่อปี การพัฒนาแผ่นฟองน้ำห้ามเลือดจากข้าวเป็นนวัตกรรมทดแทนแผ่นห้ามเลือดจากเจลาตินนำเข้า ซึ่งมีราคาถูกกว่าถึง ๓ เท่าและสามารถช่วยลดการนำเข้าผลิตภัณฑ์ประเภทห้ามเลือดและทำแผลที่มีสัดส่วนการนำเข้าราวร้อยละ ๑๙ ของผลิตภัณฑ์ใช้แล้วทิ้งทั้งหมดในอนาคตได้ นอกจากนี้ การผลิตเจลยาชาจากข้าวเพื่อบรรเทาอาการเจ็บปวดในการรักษาทางทันตกรรมบางอย่าง ยังเป็นประโยชน์ต่ออุตสาหกรรมทันตกรรมของไทยอย่างมาก โดยจะช่วยลดต้นทุนการนำเข้าเจลยาชาได้ถึง ๑๐ เท่า (ดร.กาญจนา สุทธิกุล, ๒๕๕๑) ทั้งนี้ ผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์จากข้าวเริ่มมีการใช้ในประเทศแพร่หลายมากขึ้น ซึ่งจะช่วยลดการนำเข้าผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าสูงจากต่างประเทศได้ สำหรับประโยชน์ของข้าวทางเภสัชกรรม มีรายงานการวิจัยการผลิต rice starch (แป้งข้าวบริสุทธิ์) ที่สกัดเอาโปรตีนออกจากแป้งข้าว ผู้วิจัยพบว่า แป้งข้าวบริสุทธิ์ดัดแปรที่ได้มีคุณสมบัติที่ดีเยี่ยมในการใช้เป็นสารเพิ่มปริมาณ (diluent หรือ tablet filler) (ดร.วราทัศน์ วงศ์สุรไกร, ๒๕๔๘; รองศาสตราจารย์ ดร. ไสยวิชญ์ วรวินิต, ๒๕๔๙; พรพรรณ เหล่าวชิระสุวรรณ และคณะ, ๒๕๕๖; ดร.กานต์กมล ไตรโสภณ, ๒๕๖๕) อย่างไรก็ตาม

ความท้าทายสำคัญของการลงทุนและยกระดับผลิตภัณฑ์แปรรูปจากข้าว คือ **การวิจัย พัฒนาเทคโนโลยีและการทำการตลาดให้ผลิตภัณฑ์เป็นที่รู้จักต่อผู้บริโภค รวมทั้งผลิตเป็นสารช่วยทางเภสัชกรรมสำหรับการผลิตยาทั้งในและต่างประเทศ** การผลิตผลิตภัณฑ์เหล่านี้ต้องใช้เงินลงทุน และเทคโนโลยีการผลิตที่มีมาตรฐานความปลอดภัยระดับสูง ดังนั้น การพัฒนาและขับเคลื่อนในระดับอุตสาหกรรมของประเทศจำเป็นต้องกำหนดเป็นนโยบายเพื่อส่งเสริมการทำงานอย่างต่อเนื่อง และยั่งยืน

เช่นเดียวกับ อ้อย มันสำปะหลัง และข้าวโพด ที่เป็นพืชเศรษฐกิจที่ปลูกปริมาณมากในประเทศไทย โดยอ้อยมีพื้นที่การปลูกประมาณ ๖ - ๗ ล้านไร่ ให้ผลผลิตอ้อยรวม ๖๐ - ๗๐ ล้านตัน ให้มูลค่าทางเศรษฐกิจไม่น้อยกว่า ๗ หมื่นล้านบาท (สำนักงานคณะกรรมการอ้อยและน้ำตาล, ๒๕๖๐) มีการนำมาผลิตเป็นน้ำตาลใช้ในอุตสาหกรรมอาหาร ซึ่งนอกจากจะใช้เป็นอาหารแล้ว น้ำตาลยังสามารถใช้เป็นสารแต่งความหวาน (sweetening agent) และสารช่วยเพิ่มปริมาณในอุตสาหกรรมยา และชานอ้อยที่เหลือจากการคั้นน้ำตาลออก ยังสามารถนำมาผลิตเป็นเซลลูโลสที่เป็นยาระบายชนิดช่วยเพิ่มกาก (bulk laxative) และใช้เป็นสารช่วยแขวนตะกอนได้ ซึ่งปัจจุบันประเทศไทยยังอาศัยการซื้อสารช่วยทางเภสัชกรรมเหล่านี้จากต่างประเทศเป็นส่วนใหญ่ ขณะที่มันสำปะหลังที่ประเทศไทยปลูกมากจนสามารถส่งวัตถุดิบไปจำหน่ายมากกว่า ๙๐ ประเทศทั่วโลก แต่วัตถุดิบเหล่านั้นมีราคาถูก หากประเทศไทยสามารถแปรรูปและพัฒนาเป็นสารช่วยทางเภสัชกรรม อาทิ เป็นสารให้ความหวาน (กลูโคส และฟรุกโตส) เป็นสารเพิ่มปริมาณในยาแคปซูลและยาเม็ด สารไฮโดรเจล และใช้ผลิตเอทิลแอลกอฮอล์ ซึ่งมูลค่าของมันสำปะหลังจะเพิ่มขึ้นมากกว่าการจำหน่ายในรูปแบบวัตถุดิบการเกษตร เช่นเดียวกับข้าวโพด ที่แม้ประเทศไทยปลูกข้าวโพดปริมาณมาก (ข้อมูลการผลิตข้าวโพด ปี ๒๕๖๓/๖๔ มีปริมาณผลผลิตประมาณ ๔.๘ ล้านตัน) แต่ก็ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการ มีข้อมูลว่าประเทศไทยยังนำเข้าแป้งข้าวโพด ซึ่งเป็นสารช่วยทางเภสัชกรรม อาทิ สารช่วยยึดเกาะในยาเม็ด และการผลิตเครื่องสำอาง จากต่างประเทศ (นิชารัตน์ สิงห์จันทร์ และคณะ, ๒๕๕๗) นอกจากนี้ อุตสาหกรรมสารสกัดสมุนไพรที่มีฤทธิ์ทางยาและสารสกัดในอุตสาหกรรมอาหารก็เช่นกัน ประเทศไทยมีความหลากหลายทางชีวภาพ และมีภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรสำหรับใช้เป็นอาหารและยารักษาโรคมายาวนาน แต่ปัจจุบันประเทศไทยยังมีสารสกัดสมุนไพรที่สามารถเข้าสู่อุตสาหกรรมยาและอาหารเพียงไม่กี่ชนิด และมีโรงงานสารสกัดเพียงสิบกว่าแห่ง ซึ่งประเด็นเหล่านี้จำเป็นต้องมีการบริหารจัดการต่อไป

จากสถานการณ์ที่ผ่านมา สะท้อนให้เห็นว่าแม้ประเทศไทยจะได้รับการจัดอันดับว่าเป็นประเทศที่มีระบบการสาธารณสุขที่เข้มแข็ง แต่ในส่วนของระบบยานั้น ประเทศไทยยังคงพึ่งพาการนำเข้าวัตถุดิบตลอดจนผลิตภัณฑ์ยาสำเร็จรูปจากต่างประเทศ ดังนั้น เมื่อเกิดภาวะวิกฤติ เช่น ภาวะโรคระบาดเป็นวงกว้างทั่วโลก ประเทศไทยจึงเป็นประเทศหนึ่งที่มีการขาดแคลนวัตถุดิบสำหรับการผลิตยา และยาสำเร็จรูปต่าง ๆ เนื่องจากไม่สามารถเข้าถึงยาและเวชภัณฑ์จำเป็นเหล่านี้ได้อย่างทันท่วงที ดังนั้น การตระหนักถึงความสำคัญของการสร้างความมั่นคงทางยาของประเทศ และการดำเนินการแก้ไขปัญหาทั้งหมดเหล่านี้ในภาพรวมของประเทศ จะเป็นการพัฒนาระบบการสาธารณสุขและช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจของประเทศจากฐานราก ส่งผลให้ประเทศสามารถพึ่งพาตัวเองด้านยาได้อย่างยั่งยืน ดังนั้น จึงเป็นที่มาของการเสนอแนวคิดการศึกษาเพื่อพัฒนาสารออกฤทธิ์ทางเภสัชกรรมและสารช่วยทางเภสัชกรรมจากสมุนไพรในประเทศเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและเสริมความมั่นคงทางยาของประเทศ ในครั้งนี้

๓. วัตถุประสงค์

๓.๑ เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพและช่องว่างของการพัฒนายาของประเทศไทยและเสนอแนวคิดการพัฒนาสารออกฤทธิ์ทางเภสัชกรรม และสารช่วยทางเภสัชกรรมจากพืชสมุนไพรไทย

๔. วิธีการดำเนินการ

๔.๑ วิเคราะห์ผลดี ผลเสีย ผลกระทบทั้งห่วงโซ่อุปทานของสารออกฤทธิ์ทางเภสัชกรรม และสารช่วยทางเภสัชกรรมว่ามีช่องว่าง (Gap) จุดไหน มีผู้เกี่ยวข้อง และผู้ใดคือผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย จากนั้น ใช้กลไกดังต่อไปนี้

๔.๑.๑ กลไกของแผนปฏิบัติการด้านสมุนไพรแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ (๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) โดยกำหนดนโยบายการส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาสารสกัด สารออกฤทธิ์ทางเภสัชกรรม และสารช่วยทางเภสัชกรรมจากพืชสมุนไพรที่มีปริมาณมาก ปลูกได้ หาง่ายในประเทศ เช่น ข้าว อ้อย มันสำปะหลัง และข้าวโพด รวมทั้งค้นหา ศึกษาวิจัยพืชสมุนไพรไทยที่มีศักยภาพต่อปัญหาสาธารณสุขปัจจุบัน เช่น สังคมสูงวัย โรคไม่ติดต่อเรื้อรัง โรคหัวใจและหลอดเลือด โรคมะเร็ง และโรคอุบัติใหม่/อุบัติซ้ำ เป็นต้น เพื่อใช้ในอุตสาหกรรมยาของประเทศ โดยกำหนดผู้รับผิดชอบดูแลตั้งแต่ **ต้นทาง** (พันธุ์, วัตถุดิบ มีการประกันคุณภาพวัตถุดิบ: กรมวิชาการเกษตร กรมการข้าว, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์), **กลางทาง** (การศึกษาวิจัยและพัฒนาสารสกัดสารออกฤทธิ์ทางเภสัชกรรม และสารช่วยทางเภสัชกรรมจากพืชสมุนไพรไทยสายพันธุ์ต่าง ๆ : กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม ร่วมกับกระทรวงอุตสาหกรรมที่ดูแลเรื่องการจัดทำมาตรฐานสารสกัด การออกหนังสือรับรองมาตรฐานวัตถุดิบ), และ **ปลายทาง** คือ โรงงานอุตสาหกรรม (ผู้ใช้สารสกัดยา และผลิตภัณฑ์สมุนไพร : กระทรวงอุตสาหกรรม, กระทรวงพาณิชย์, การทรวงสาธารณสุข, และโรงงานเภสัชกรรมทหาร (กระทรวงกลาโหม) และผู้ใช้สารสกัดสมุนไพรในอุตสาหกรรมอาหาร ผลิตภัณฑ์สมุนไพร เครื่องสำอาง และอุตสาหกรรมยา)

๔.๑.๒ ใช้กลไกของแผนพัฒนาประเทศ ๒๐ ปี (การสร้างมูลค่าเพิ่ม การเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน) **กำหนดให้เป็นวาระแห่งชาติ ที่มีนโยบายต่อเนื่องแม้ว่าจะเปลี่ยนรัฐบาล** โดยให้ผู้รับผิดชอบด้านการให้ทุนวิจัย (สกสว., สกว.) กำหนดเป็นประเด็นหลักในการสนับสนุนงบประมาณในการวิจัยตลอดห่วงโซ่คุณค่า (Value chain)

๔.๑.๓ ใช้กลไกตามพระราชบัญญัติผลิตภัณฑ์สมุนไพร เพื่อสร้างกลไกการขึ้นทะเบียนอาหาร ผลิตภัณฑ์สมุนไพร เครื่องสำอาง และอุตสาหกรรมยา จากสารสกัดสมุนไพรที่พัฒนาจากพืชสมุนไพรไทย โดยเฉพาะ ข้าว อ้อย มันสำปะหลัง และข้าวโพด โดยกำหนดเป็นภารกิจสำคัญของสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา

๔.๑.๔ ใช้กลไกการพัฒนาประเทศโดยใช้กลไกเศรษฐกิจสุขภาพ สร้าง Product hub, wellness hub และ medical hub ที่เชื่อมโยงการพัฒนาเมืองสมุนไพรเพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน

๔.๑.๕ จัดทำแผนปฏิบัติการ ที่ครอบคลุมการดำเนินการระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว

๕. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๕.๑ ลดต้นทุนการผลิตในอุตสาหกรรมยา อาหาร ผลิตภัณฑ์สมุนไพร เครื่องสำอาง จากการใช้วัตถุดิบและสารสกัดที่ผลิตได้ภายในประเทศ

๕.๒ มีสารสกัดสมุนไพร สารออกฤทธิ์ทางเภสัชกรรม และสารช่วยทางเภสัชกรรมที่เพียงพอกับความต้องการภายในประเทศและสามารถส่งออกไปยังต่างประเทศได้

๕.๓ สร้างมูลค่าเพิ่มของพืชเศรษฐกิจหลัก ได้แก่ ข้าว อ้อย มันสำปะหลัง และข้าวโพด และเพิ่มมูลค่าการส่งออกผลิตภัณฑ์และยาจากสมุนไพรไทย

๕.๔ สร้างความมั่นคงทางยาให้กับประเทศ

๖. ตัวชี้วัดความสำเร็จ

๖.๑ มูลค่าสารสกัด สารออกฤทธิ์ทางเภสัชกรรม และ สารช่วยทางเภสัชกรรมที่ผลิตจากพืชเศรษฐกิจหลักและสมุนไพรไทยเพิ่มขึ้น

๖.๒ มูลค่าของอุตสาหกรรมอาหาร ผลิตภัณฑ์สมุนไพร เครื่องสำอาง และอุตสาหกรรมยาสมุนไพรไทยทั้งในตลาดภายในประเทศและต่างประเทศเพิ่มขึ้น

๖.๓ มีเงินหมุนเวียนในระบบภายในประเทศ ตั้งแต่ต้นทางจนถึงปลายทางเพิ่มขึ้น

ขอรับรองว่าผลงานดังกล่าวข้างต้นเป็นความจริงทุกประการ

(ลงชื่อ).....ผู้รับการพิจารณา

(นางสาวดวงแก้ว ปัญญาภู)

ตำแหน่ง เภสัชกรชำนาญการพิเศษ

วันที่.....๙.....เดือน....มกราคม....พ.ศ. ๒๕๖๘